Aurelia Peru*

COMUNICAREA PREZIDENȚIALĂ ȘI DISCURSUL DE SECURITATE ÎN CONTEXTUL CONFRUNTĂRILOR GEOPOLITICE ȘI A RĂZBOIULUI DIN UCRAINA

CZU: 327.57:911.3:32:355.4(470:477) DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.12703764

Abstract

In the context of hybrid warfare and disinformation, the role of strategic communication becomes important. It is noted that presidential speeches, in the context of geopolitical confrontations, become a real and effective antidote to the phenomenon of disinformation and propaganda. In this sense, particularly conclusive are the conflicting speeches, security records of presidents Biden, Zelensky and Putin, the analysis of which is inserted in the proposed study.

Keywords: *security discourse, strategic communication, security narratives, Biden, Putin, Zelensky, the Russian world, the Free World*

Introducere

Pornim de la ideea potrivit căreia comunicarea prezidenţială în contextul confruntărilor geopolitice dintre Est şi Vest reprezintă atât o sursă strategică, cât şi un instrument de poziţionare şi percepere a liderilor politici la nivel naţional şi global.

În acest sens, discursul politic de securitate poate fi acceptat şi ca o componentă a comunicării strategice /StratCom/, care are ca obiectiv final convingerea atât a publicului intern, dar, în special, a publicului extern, vizavi de relevanţa politicilor promovate de un guvern. Discursul de securitate în acest context, devine narativul care transmite, neapărat o intenţie şi argumentează fapte de maximă actualitate, justificând acţiunile întreprinse şi efectele acestora.

Pentru dezvoltarea ipotezei lansate, mi-am propus să analizez discursul istoric rostit de preşedintelui SUA, Joe Biden, la Varşovia, discursul lui Vladimir Putin despre Starea Naţiunii, (ambele rostite la distanţă de câteva ore în 21 februarie 2023, un an de la invazia armatei ruse în Ucraina), aşa-zisa „operaţiune specială" în limbaj codificat. De asemenea, obiectul nostru de cercetare îl va constitui şi limbajul de securitate din discursul preşedintelui Ucrainei, Volodimir Zelenski.

Metodele de cercetare folosite în acest demers sunt: metoda descriptivă, analiza unor concepte şi metoda analizei de conţinut, circumscrisă ştiinţelor comunicării.

Scopul prezentului studiu este de a aduce clarificări asupra complexităţii discursului de securitate ca o componentă a procesului de comunicare strategică şi de a deduce rolul acestuia ca instrument informaţional de putere.

* doctor habilitat, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Pentru început să aducem unele clarificări vizavi de conceptul de comunicare strategică. Pentru Christopher Paul conceptul de comunicare strategică include toate „acţiunile coordonate, mesajele, imaginile şi alte forme de semnalare sau implicare menite să informeze, influenţeze sau să convingă anumite segmente de public pentru a susţine obiectivele naţionale" (Paul, 2011: 3).

Bogdan Ţuţuianu defineşte comunicarea strategică ca pe un instrument adecvat pentru combaterea dezinformării şi a influenţei acesteia în mediul informaţional; „un instrument potrivit pentru promovarea intereselor proprii, construirea unui nivel de percepţie şi înţelegere a politicilor şi a acţiunilor proprii în rândul cetăţenilor, diseminarea mesajelor pozitive, mobilizatoare, cu privire la propriile capabilităţi, pentru prezentarea şi dovedirea nivelului de înţelegere a situaţiei, a determinării de a acţiona şi reacţiona pentru legitimitatea şi credibilitatea demersurilor." (Ţuţuianu, 2021: 61)

Comunicarea strategică este construită prin coerenţa şi consecvenţa naraţiunilor strategice din *discursul de securitate*.

Ce reprezintă, aşadar naraţiunea strategică?

"Naraţiunile strategice sunt instrumente prin care se impun sensuri ale realităţii pentru a produce anumite tipuri de comportamente. Iar în condițiile în care rolul puterii este tocmai acela de a genera conduite, rezultă că narațiunile strategice sunt instrumente de putere".(Dumitrescu, 2023:420)

Narațiunile strategice sunt de trei feluri: *narațiunile strategice sistemice; narațiunile strategice identitare; narațiuni strategice despre o politică publică.*

Narațiunile strategice sistemice sau constitutive, cele care comunică publicului modul cum este structurată politica mondială, care sunt principalii actori şi cum stau lucrurile în sistemul internațional. Războiul Rece, războiul împotriva terorismului, ascensiunea Chinei sau neoimperialismul Rusiei - sunt exemple de astfel de narațiuni cu rol sistemic.

Narațiunile strategice identitare sunt legate de valorile centrale ale unui actor şi de amenințările la adresa acestora. De exemplu, valorile fundamentale ale Occidentului includ: economia de piață, stat de drept, democrație şi drepturile omului.

Narațiuni strategice despre o politică publică sunt cele care accentuează importanța normativă a acesteia, ca de exemplu protejarea mediului înconjurător, reducerea emisiilor de gaze.

Orice narațiune strategică este formată din două ingrediente majore: putere şi comunicare, consideră Krebs.(Krebs, 2015). Joncțiunea dintre putere şi comunicare construieşte aşa-zise *cadre mentale*. Ceea ce înseamnă că narațiunile strategice generează percepții, emoții, conduite, adică realitate socială.

Ce condiţii trebuie să îndeplinească o naraţiune strategică pentru a avea succes? În opinia cercetătorului Graaf, (Graaf et al., 2015: 9). Prima condiție a eficienței unei

narațiuni strategice ține de indicarea cu precizie a *scopului misiuni.* În al doilea rând, narațiunea ar trebui să accentueze *succesul misiunii*. Dar cea mai importantă condiție a succesului unei narațiuni strategice este absența uneia sau mai multor *contranarațiuni strategice,* care să propună o altă interpretare a unui eveniment de securitate. Cel mai eficient antidot pentru blocarea apariției contranarațiunilor strategice este consensul elitelor, situație mai degrabă rară astăzi în politica mondială. (Dumitrescu, 2023:420)

In opinia noastră o narațiune strategică poate fi construită şi pe principul de contrapunere, cum ar fi actual – *lumea liberă vs russkii mir /lumea rusă.*

Noua paradigmă a discursului de securitate al Kremlinului, axată pe conceptul ideologic „lumea rusă", a fost făcută publică la nivel global de către Vladimir Putin în cadrul Conferinței anuale de securitate de la Munchen, în 2007. Putin a criticat atunci tendința de creare a unei „lumi unipolare" şi „dominația monopolistă a Statelor Unite" în relațiile globale": „Este o lume în care există un singur stăpân, un singur suveran. Şi, în cele din urmă, acest lucru este periculos nu numai pentru toți cei care fac parte din acest sistem, ci şi pentru suveranul însuşi, deoarece se distruge din interior", spunea acesta(Stan, 2022).

Confruntarea geopolitică dintre marii jucători globali a generat şi apariţia unei *geopolitici informaționale*, care, de fapt, reprezintă un ecosistem, din care face parte: propaganda, dezinformarea, fake news- urile. In acest sens, este important să abordăm corect modul în care informaţia şi mai ales noile mijloace de comunicare sunt legate de geopolitică şi de conflict.

La baza conceptului-doctrină „Russkiy Mir", insuflată din politica lingvistică, s-ar afla *doctrina Karaganov*, lansată în 1992, care a devenit un instrument de presiune în noile state naţionale: „Trebuie să facem tot ce putem pentru a-i păstra pe vorbitorii de limba rusă în regiunile în care aceştia trăiesc acum. Trebuie să avem în vedere şi avantajul pe care îl pot reprezenta ei pentru noi în perspectivă, în termeni de influenţă, acolo unde sunt (Почепцов, 2015) îl citează profesorul de origine ucraineană Gh. Poceptov.

Conceptul, care alimentează azi narativele Kremlinului îşi are, de asemenea, rădăcinile în filosofia lui Ivan Ilyin şi Berdiaev, care considerau „Rusia o cetate asediată, care trebuie să reziste în faţa Occidentului putred, prin potenţialul său spiritual incomensurabil". Ilyin şi Berdiaev descriu lupta sufletului rus împotriva occidentului- anticreştin, materialist şi decadent şi obligaţia de a apăra „valorile tradiţionale pentru a evita haosul moral".

Occidentul putred vs Rusia ca moştenitoare a valorilor spirituale creştine a fost *narativul de identificare* care se regăseşte în discursurile liderului de la Kremlin.

De aici se întrevede şi legătura dintre conceptul *Russkii Mir*, care este un fel de *soft power*, şi Biserica Ortodoxă Rusă, care a susţinut conceptul încă din stadiile sale iniţiale şi susţine şi acum războiului din Ucraina. Factorul religios a fost accentuat şi atunci când Putin, la sugestia Patriarhului Moskovei şi a întregii Rusii, Kiril, a ordonat

armistiţiu pe linia frontului, în noaptea de 6 spre 7 ianuarie, perioadă care coincide cu sărbătorile de Crăciun pentru ortodocşi. Iniţiativă care a fost tratată de Kiev ca fiind „o capcană cinică şi propagandistică".

După un studiu profund asupra războiului informaţional rusesc, cercetătoarea I. Darchevska ajunge la următoarele concluzii: *geopolitica informaţională* rusă modernă, care îşi foloseşte propriul tip de "newspeak ideologic" în discuţiile sale teoretice, se bazează pe războiul psihologic sovietic şi şi miturile propagandistice cum ar fi: *Primăvara rusă este patriotism*, *banderoviştii sunt fascişti, Maidanul este haos.*(Darczewska, 2022)

Discursul de securitate validează şi un limbaj specific, acesta este un limbaj conflictual. De fapt, discursul de securitatea este prin esenţa sa un discurs conflictual, odată ce indică riscul, ameninţările potenţiale sau reale, duşmanul. Limbajul creează puterea, exprimă puterea, fiind implicat oriunde există o luptă pentru putere.

Narativele Kremlinului

Narativele de securitate ale Kremlinului se concentrează de cele mai dese ori pe subiecte de istorie: atât îndepărtate, cât şi mai recente. Discursul din 24 februarie 2022, după câteva zile de la recunoaşterea aşa-numitelor Republici Populare Lugansk şi Donețk, a abundat în referinţe istorice şi judecăţi de valoare.

Este o strategie de comunicare, pe care a perpetuat-o Putin în discursul său din 21 februarie 2023. Una dintre cele mai importante idei fiind artificialitatea construcţiei statale a Ucrainei. Putin afirmă că „*Stalin a încorporat în URSS şi a transferat către Ucraina câteva teritorii care aparţinuseră înainte Poloniei, României şi Ungariei. În acest proces, i-a dat Poloniei drept compensaţie o parte din ceea ce fusese în mod tradițional teritoriu german, iar în 1954 Hruşciov a luat dintr-un motiv oarecare Crimeea de la Rusia şi a dat-o Ucrainei."*

Putin îşi construieşte narativele pe două dimensiuni - una care victimizează şi deplânge destrămarea URSS şi a doua care accentuează artificialitatea statului ucrainean. Această a doua narațiune poate fi urmărită ca un fir roşu pe întreaga comunicare.

Mesajul înainte de începerea războiului a fost construit pe trei noţiuni propagandistice, invocându-se mitul politic neonazist: *denazificare, demilitarizare* şi *genocid.*

Discursurile de Securitate ale lui Putin, inclusiv cel din 21 februarie 2023, sunt anti-Occidentale, anti-NATO: „Țările NATO conducătoare, pentru a-şi atinge propriile obiective, susţin în toate naţionaliştii extremi şi neonaziştii din Ucraina, care, la rândul lor, nu vor ierta niciodată pe cei din Crimeea şi Sevastopol pentru libera lor alegere – reunirea cu Rusia".(Despa, 2023)

Putin, într-o declaraţie de două ore, a acuzat Occidentul că vrea să distrugă Rusia: *„Vor folosi naziști, teroriști, chiar şi pe Diavol însuşi împotriva Rusiei".*

Analistul în relaţii internaţionale Radu Magdin consideră că s-a mizat pe faptul că „nazismul" şi „denazificarea" sunt termeni puternici şi unificatori în mentalul colectiv rus şi cel din zonele dominate până în anii '90 de URSS, inclusiv în Ucraina (Despa, 2022)

Preşedintele rus, tradiţional, continuă discursul prin a vorbi despre decăderea morală a Occidentului, o temă des folosită în discursurile sale din ultimii ani*: „În Occident, abuzul asupra copiilor şi pedofilia sunt normă, preoţii aprobă căsătoriile LGBT. Trebuie să ne protejăm copiii de degradare şi degenerare".*

Aşa cum se întâmplă adesea în discursurile sale, Putin face recurs la istorie şi spune că, în anii 1930, Occidentul a deschis uşa Germaniei naziste, iar acum merge şi mai departe. El a acuzat că una dintre unităţile armatei ucrainene poartă numele unei unităţi naziste germane şi că „cei de la putere aleg să închidă ochii la asta".

El acuză Occidentul *că „joacă un joc murdar" cu „cărţi măsluite" cu oamenii şi cu Ucraina.* El a invocat războaiele din Iugoslavia, Irak şi Siria pentru a acuzat SUA de *„secole de colonialism şi dictatură"* şi că *„întreaga planetă este presărată" cu baze americane.*
Şi Putin recurge la tehnica persuasivă specifică discursurilor politice*: „Suntem un mare popor unit. Avem încredere în puterea noastră. Adevărul este de partea noastră." Nu suntem în război cu poporul Ucrainei, ei înşişi au devenit ostatici ai regimului de la Kiev şi a stăpânilor săi occidentali* (https://romania.europalibera.org/a/discursul-lui-putin/32281691.html)

Discursul de securitate al preşedintelui Zelensky

În contextul războiului din Ucraina, preşedintele Zelensky a recurs la o tactică de comunicare continuă, propunându-şi să vorbească de la diferite tribune internaţionale. Volodimir Zelensky a susţinut – în format fizic şi online – discursuri în faţa forurilor parlamentelor europene, dar şi alte tribune internaţionale:

Parlamentul UE – 1 martie 2022,
Parlamentul Italiei- 22 martie 2022,
Parlamentul Letoniei -26 martie 2022,
Parlamentul de la Bucureşti -4 aprilie 2022,
Parlamentul Estoniei -13 aprilie 2022,
Congresului SUA - 22 decembrie 2022 .
Consilul de Securitate ONU – 5 aprilie 2022 („Cei care au dat „ordine penale" trebuie să fie aduşi în faţa unui tribunal ")
Parlamentul britanic- 8 februarie 2023,
Parlamentul lituanian, 9 februarie 2023.

În stilul discursivităţii preşedinţilor americani, în discursul susţinut în faţa Parlamentului UE, Zelensky a evocat valorile fundamentale ale democraţiilor occidentale consolidate: libertate, drepturile fundamentale ale omului. Dar, constatăm şi omniprezenţa tehnicilor persuasive axate de afecţiune */patos*. De exemplu:

„Nu pot să spun bună dimineaţa, sau bună după-amiaza sau bună seara. Pentru unii ucraineni această zi este ultima", astfel şi-a început preşedintele Ucrainei, Volodimir Zelenski, discursul videotransmis în Parlamentul Europea (Zelenski, https://www.youtube.com/watch?v=X9sqUHZS8Pw)

La Bucureşti, vorbind în faţa celor două camere ale Parlamentului, Zelensky foloseşte o altă tehnică de persuasiune politică, comparând regimul Ceauşescu cu regimul instaurat de liderul de la Kremlin:

„În 1989, Nicolae Ceauşescu şi-a încheiat în sfârşit viaţa. De mulţi ani a fost limpede că acest om îşi pierduse adecvarea. Poporul român s-a revoltat şi s-a salvat. Este imposibil să-i convingi pe cei care promovează războiul în Rusia acum, care dau ordine criminale. care elaborează planuri pentru genocidul poporului ucrainean. Aceşti oameni sunt inadecvaţi."(Zelensky, Bucureşti, https://www.youtube.com/watch?v=xrHsDIsH8to)

Narativele din discursul de securitate al preşedintelui Zelensky au inclus şi elemente de *pathos*. Proba prin pathos, după Aristotel, mobilizează sentimentele şi pasiunile auditoriului, pe care vorbitorul şi-a propus să le activeze în timpul discursului său: exaltare, admiraţie, milă, revoltă, indignare etc (Breton, 2006 : 49 -50)

Concludente în acest sens sunt discursurile ţinute în faţa deputaţilor din Parlamentul Marii Britanii şi Parlamentul UE: *„În Marea Britanie, Regele este pilot al forţelor aeriene. În Ucraina de astăzi, fiecare pilot al forţelor aeriene este un rege. Daţi-ne aripi*", îndemnând Regatul Unit să trimită avioane de luptă în Ucraina-Zelensky, MB, https://romania.europalibera.org/a/zelenski-vizita-marea-britanie-discurs-parlament-britanic/32262065.html)

Discursul de securitate rostit de Joe Biden

Joe Biden, a ţinut un discurs la Varşovia, în câteva ore după ce Putin a vorbit în faţa Dumei de Stat. Două cuvinte –cheie cu dimensiune simbolistică caracterizează discursul rostit la Varşovia: libertatea şi democraţia. Acestea fiind valorile fundamentale pentru SUA şi concepte pe care se fundamentează discursurile preşedinţilor americani rostite cu diferite ocazii, în special in discursurile de inaugurare. Nu întâmplător discursului lui Biden, rostit în aer liber, poate fi comparat cu un alt discurs politic istoric - discursul lui Kennedy , rostit în 1963, în Berlinul de Vest. Berlinul, pe-atunci, fiind locul cel mai controversat al confruntării Est-Vest din timpul Războiului Rece. Kennedy a descris, atunci, Berlinul de Vest drept avanpost al libertăţii şi a catalogat Zidul drept un simbol al răului comunist. A şi prezis, cu încredere, că zidul va cădea la un moment dat, că Germania se va reuni, şi că democraţia se va răspândi în Europa de Est.

„ Democraţiile sunt mai puternice, autocraţiile sunt mai slabe", a declarat Biden. „Ucraina nu va fi niciodată o victorie pentru Rusia. Nu există aspiraţie mai mare decât libertatea." „Tot ce facem acum trebuie făcut pentru ca viitorul, copiii şi nepoţii să cunoască acest cuvânt – libertate". Adresându-se preşedintei Republicii Moldova, în cadrul aceluiaşi eveniment discursiv, Biden a menţionat : „Ne dorim ca şi oamenii din

Moldova să trăiască în libertate "(Biden, Varşovia, discurs (https://www.youtube.com/watch?v=14fYJtTFJEg)

Încadrându-se în paradigma discursului de securitate, Biden a dorit să transmită, în special, *duşmanului*, care nu este prezent, dar care urmăreşte contentul, adică liderului rus, un semnal despre unitatea statelor-membre NATO şi decizia fermă a Occidentului de a susţine Ucraina:

„Să nu existe nicio îndoială: angajamentul Statelor Unite faţă de alianţa noastră şi faţă de articolul 5 este solid ca piatra. Şi fiecare membru al NATO ştie acest lucru şi Rusia ştie şi ea: un atac împotriva unuia este un atac împotriva tuturor. Este un jurământ sacru"- (Biden, Varşovia, discurs https://www.youtube.com/watch?v=14fYJtTFJEg).

Discurs conflictual

Cele două discursuri, ale preşedinţilor Biden şi Putin, fac parte din categoria discursurilor de securitate conflictuale. Sociologul Uli Windisch defineşte discursul conflictual ca o „realitate discursivă sau acea parte a realității discursive care este traversată de un conflict."(Walters, 2013: 277-280).

În opinia cercetătoarei Steluţa Coculescu, opțiunea pentru discursul conflictual înseamnă declanşarea războiului verbal, atacarea interlocutorului transformat în adversari-(Hlihor , 2017: 190). Şi, important ca distincţie a discursului conflictual este absenţa intenţiei de negociere. Discursul ultimativ al guvernului sovietic, din vara anului 1940, prin care se cerea României „înapoierea" nu prefigura nicidecum posibilitatea unor negocieri. La fel şi in discursurile celor doi lideri politici nu se întrevăd oferte de negociere.

Obiectivele urmărite de locutor prin discursul conflictual sunt: (1) să combată tezele şi ideile adversarului, (2) să obțină triumful propriilor teze şi idei, (3) să obțină adeziunea publicului, martor al conflictului, la propriile teze şi idei.

În mod evident construit pe negativul discursului adversarului, discursul conflictual este adresat unui public-țintă martor, altul decât adversarul; de aceea, autorul discursului conflictual, prin contra-discursul pe care îl produce, caută să atace atât discursul advers, cât şi adversarul, care în această etapă nu răspunde.

În opinia noastră, în discursul conflictual trebuie să fie clar conturată imaginea duşmanului. Această paradigmă ne determină să conchidem faptul că elaborarea discursului de acest gen necesită o metodologie clară şi o abordare sistemică, coordonate de către echipa de specialişti PR.

Potrivit analistului Debra Myskin, construcția imaginii inamicului reflectată în discursurile de securitate se realizează în şase paşi.-(Debra, 2004:15)

1. Anticiparea negativă. Tot ceea ce întreprinde inamicul este spre răul nostru.
2. A da vina pe inamic. El e vinovat de condițiile actuale negative.
3. Identificarea cu răul. Inamicul personifică opusul a ceea ce suntem şi pentru ceea ce luptăm; inamicul doreşte să ne distrugă valorile cele mai înalte şi de aceea trebuie nimicit.

4. Gândirea de sumă nulă. Ceea ce este bun pentru inamic este rău pentru noi şi invers.
5. Steoretiparea şi de-individualizarea. Oricine aparține grupului inamic este, *ipso facto*, inamicul nostru.
6. Refuzul de a arăta empatie. Aprecierea pentru oricine din grupul inamic este reprimată din cauza amenințării percepute şi a sentimentelor de opoziție. Nu există nimic în comun şi nici o modalitate de a schimba această percepție.

În baza observaţiilor, putem concluziona că imaginea duşmanului este o prezenţă obligatorie în discursul de securitate. Iar pentru amplificarea prezenţei acestuia, se recurge la etichetări cu potenţial de persuadare, dar şi sensibilizare a vigilenţei.

De exemplu, un apel din mesajul preşedintei Sandu „Despre situaţia securităţii din Republica Moldova": *„Vreau să vă rog să rămânem vigilenţi, să fim atenţi şi să credem informaţiilor oficiale, pentru că cea mai agresivă formă de atac este atacul infor*maţional"(Sandu, 2023)

În discurs poate fi uşor identificată şi imaginea duşmanului infiltrat şi în faţa cărui atrebuie să fim vigilenţi: *„Aşa cum am menționat mai devreme, scopul acestor acțiuni este răsturnarea ordiniii constituționale, schimbarea puterii legitime de la Chişinău pe una ilegitimă, care să pună ţara noastră la dispoziţia Rusiei... Toţi cei care participă în aceste acţiuni îndreptate împotriva statului Republica Moldova - elemente externe, membri ai partidelor politice şi grupărilor criminale, şi toți cei care îi protejează pe aceştia, trebuie să fie traşi la răspundere*".

De asemenea, din discursurile analizate, putem concluziona şi impactul acestora asupra opiniei publice ca anti-dot al dezinformării, dar mai exact a ceea ce Jacques Ellul, în anii 1960, a numit pre-propagandă, adică condiţionarea minţilor cu mari cantităţi de informaţii incoerente, deja distribuite, care fără agresiune directă sau evidentă, creează doar ambiguităţi.

Concluzie

Discursurile de securitate ale celor trei preşedinţi sunt tranşante şi confirmă poziţiile anterioare ale părţilor, fără a lăsa loc de negocieri sau şi de conciliere.

Făcând parte din categoria discursurilor politice de rezonanţă internaţională, miza actorilor politici a fost de a informa şi influenţa opinia publică – fiecare în sensul dorit prin prisma politicii externe promovate. În felul acesta, discursurile au fost targhetate atât spre publicul intern, cât şi pe cel extern.

Discursurile analizate au avut ca scop şi crearea imaginii *duşmanului*, tehnică care, de asemenea, este inerentă construcţiei discursurilor de securitate. Este foarte important ca locutorul să contextualize perfect amenințarea duşmanului în mentalul colectiv, ținând cont de particularitățile social-politice şi istorice, pentru ca

publicul –țintă să înțelege pericolul şi să accepte tipul de reacție sugerat de respectivul actor politic.

Aşadar, discursul de securitate prezidenţial este o formă a discursului politic şi un element al comunicării strategice care, în lumea conflictuală de astăzi, are o relevanță deosebită. Mass-media clasice şi new media manifestă un interes viu față de discursurile de securitate ale liderilor globali, care au un impact mare asupra opiniei publice. Puterea discursului a devenit un important instrument al analizei de securitate în lumea contemporană.

BIBLIOGRAFIE

Paul, Cristopher (2011). Strategic Communication. Origins, Concepts and Current Debates. Santa Barbara, California: Praeger.

Bogdan Ţuţuianu, Oportunitatea şi necesitatea comunicării strategice în contextul extinderii şi diversificării fenomenului hibrid. În: Concepte de apărare si securitate. Doi: 10.53477/1842-810X- impact strategic , nr. 4/2021. p.61

https://www.revistadesociologie.ro/sites/default/files/03-_luciand.https://www.revistadesociologie.ro/sites/default/files/03-_luciand.pdf

Krebs, Ronald R (2015). Narrative and the Making of US National Security, Cambridge: Cambridge University Press

De Graaf, Beatrice, George Dimitriu, Jens Ringsmose (ed.) (2015). Strategic Narratives, Public Opinion, and War, New York: Routledg Apud. Dumitrescu Lucian, Naraţiuni şi contranaraţiuni strategice spre o sociologie a securităţii, https://www.revistadesociologie.ro/sites/default/files/03-_luciand.pdf

Dumitrescu Lucian, Naraţiuni şi contranaraţiuni strategice spre o sociologie a securităţii, https://www.revistadesociologie.ro/sites/default/files/03-_luciand.pdf

Ştefan Stan, Vladimir Putin, Conferinţa de securitate de la Miunchen. https://www.zf.ro/eveniment/celebrul-discurs-2007-vladimir-putin-conferinta-securitate-munchen-20611625, vizitat 12.03.2022.

Почепцов Георгий, Gheorghi Pocheptsov:/ Războiul informaţional împotriva Ucrainei prin ochii ţărilor est-europene/ Информационная война против Украины глазами стран Восточной Европы, online http://hvylya.net/analytics/geopolitics/georgiy-pocheptsovinformatsionnaya-voyna-protiv-ukrainyi-glazami-stranvostochnoy-evropyi.html, accesat la 15.09.2023

Darczewska J. Războiul informaţional împotriva Ucrainei. Noi provocări // www.cicerofoundation.org/lectures/Jolanta_Darczewska_Info_War_Ukraine.pdf, vizitat 20.12.2022

Despa Oana, Discursul lui Putin | Istoric: „Este obsedat că are o misiune istorică. Are raţionamentul lui Hitler”, https://romania.europalibera.org/a/semnificatia-mesajului-lui-putin/31720804.html, accesat 6.01.2023

Despa, O.Semnificaţia mesajului lui Vladimir Putin https://romania.europalibera.org/a/semnificatia-mesajului-lui-putin/31720804.html, vizitat 23.02.2023

Putin, discurs de 2 ore , un an de la război, https://romania.europalibera.org/a/discursul-lui-putin/32281691.html, vizitat 13 martie 2023.

Discursul lui Zelensky, primit cu lacrimi în ochi la Parlamentul European. https://www.youtube.com/watch?v=X9sqUHZS8Pw, vizitat 27.03.2023.

Discursul preşedintelui Ucrainei în Parlamentul de la Bucureşti, https://www.youtube.com/watch?v=xrHsDIsH8to , viziat 20.03.23

Philippe Breton (2006), Manipularea cuvântului, Institutul European, Iaşi, pp. 49-50,

Zelensky, vizita in MB, discurs în parlamentul MB, https://romania.europalibera.org/a/zelenski-vizita-marea-britanie-discurs-parlament-britanic/32262065.html, vizitat 27.03.2023.

Discurs Biden, Varşovia,https://www.youtube.com/watch?v=14fYJtTFJEg), vizitat 25.02.2023.

Discurs Biden https://www.hotnews.ro/stiri-international-26098103-live-joe-biden-discurs-varsovia-cateva-ore-discursul-lui-vladimir-putin.htm, vizitat 19 .03.2023

William Walters, Parrhēsia Today: Drone Strikes, Fearless Speech and the Contentious Politics of Security, în Global Society, 28:3, 2013, pp. 277-280

Apud. Hlihor E. Politica lingvistică şi de securitate în societaea contemporană. Bucureşti, 2017.

Debra Merskin, The Construction of Arabs as Enemies: Post-September 11 Discourse of George W. Bush, în Mass Communication & Society, no. 7(2), 2004, p. 15